

Παρακίνηση και υποκίνηση στην «Αντιγόνη» του Σοφοκλή (Νεφέλη Χουρμούζη, Διαπιστευμένη Διαμεσολαβήτρια, Διευθύντρια του ΓΕΛ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ», Φιλόλογος.)

[/ Πεμπτουσία](#)

Το μέγα δέος ο άνθρωπος: Οι θεωρίες υποκίνησης «αποδομούν» το δέος για τον άνθρωπο

Οι θεωρητικοί της ανθρώπινης συμπεριφοράς θεωρούν ότι ο άνθρωπος προκειμένου να δράσει χρειάζεται κάποιο κίνητρο. Στα λεξικά ο όρος κίνητρο ορίζεται ως «ό,τι, ως σκοπός ή ως τελικό αίτιο, παρακινεί κπ. σε μια ενέργεια»[\[1\]](#). Κατά άλλους «κίνητρο είναι κάθε παράγοντας που επιτρέπει να κινητοποιεί μια συγκεκριμένη πορεία δράσης, ή υφίσταται ως αιτία, για την προτίμηση μίας επιλογής από άλλες εναλλακτικές λύσεις. Πρόκειται για μια προσδοκία που ενθαρρύνει τους ανθρώπους να συμπεριφέρονται με έναν ορισμένο τρόπο»[\[2\]](#). Οι δύο ορισμοί από τους πολλούς που έχουν διατυπωθεί οδηγούν στη διαπίστωση ότι δύο λέξεις είναι λέξεις κλειδιά για την ανθρώπινη δράση. Η λέξη παρακίνηση και η λέξη ανάγκη - αιτία. Η παρακίνηση κατά τον Ζαβλανό[\[3\]](#) δεν είναι συμπεριφορά αλλά μία εσωτερική πολύπλοκη κατάσταση που ωθεί τον άνθρωπο στην εκπλήρωση κάποιου σκοπού. Παράλληλα η παρακίνηση συσχετίζεται με τις ανθρώπινες ανάγκες.

Η έννοια της ανάγκης στα λεξικά ορίζεται ως:

1. έλλειψη, απουσία βασικών πραγμάτων[\[4\]](#)

2. κατάσταση που επιβάλλεται από πειστικές συνθήκες [5]

3. καθετί που χρειαζόμαστε ή επιθυμούμε έντονα [6]

Η παρακίνηση είναι μία μεταβλητή ανάμεσα στην ανθρώπινη ανάγκη και στην τελική συμπεριφορά του ανθρώπου.

Τελικά η συμπεριφορά του ανθρώπου παρακινείται από το γίνεσθαι, την ανέανη δηλαδή προσπάθεια, την κίνηση, την εξέλιξη, οι οποίες όλες κρύβουν με κάποιο τρόπο μία από τις οπτικές της έννοιας της ανάγκης, όπως ορίστηκαν παραπάνω. Είτε δηλαδή ως απουσία αναγκών, είτε ως πειστικές συνθήκες που ωθούν, είτε και ως έντονη επιθυμία.

Ο Μάσλοου, ψυχολόγος και μάλιστα ιδρυτής της Ανθρωπιστικής ψυχολογίας, οργάνωσε τις ανάγκες του ανθρώπου και σχηματικά τις απέδωσε με μία πυραμίδα, όπως φαίνεται στο παρακάτω σχήμα:

Σχήμα: Οι ανάγκες του Μάσλοου

Η πυραμιδική απεικόνιση δείχνει ότι ο άνθρωπος προσπαθεί να κατακτήσει αρχικά τη βάση, δηλαδή τις βιολογικές ανάγκες, που σημαίνει ότι εξασφαλίζει όλους εκείνους τους τρόπους και τα μέσα που οδηγούν στη διατήρηση της βιολογικής του υπόστασης (τροφή, νερό, στέγη). Στη συνέχεια το κίνητρο για τις δράσεις του είναι η διεκδίκηση της ασφάλειας (προστασία από κίνδυνο, απειλή). Αφού πετύχει το πλαίσιο της ασφαλούς διαβίωσης επιδίδεται στην επίτευξη των κοινωνικών αναγκών. Οι κοινωνικές ανάγκες ορίζονται ως η διεκδίκηση της αγάπης, η ένταξη

στην ομάδα, η συναναστροφή. Μέσα στην ομάδα στη συνέχεια το άτομο καταφέρνει να αναδείξει τις δυνατότητές του και ταυτόχρονα να αναγνωριστούν αυτές, να αποκτήσει δηλαδή φήμη. Και τελικά φτάνοντας στο τελευταίο επίπεδο, στην κορυφή της πυραμίδας προσπαθεί να επιλύσει ηθικά προβλήματα, να δημιουργήσει κώδικες αξιών, να ολοκληρώσει την προσωπικότητά του, να φτάσει στο ιδανικό. [7]

Οι παραπάνω θεωρίες για την παρακίνηση- υποκίνηση, καθώς και η θεωρία του Μάσλοου μπορούν αν βρουν εφαρμογή στο πρώτο στάσιμο της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή.

ΧΟΡΟΣ

Πολλά γεννούν το δέος·

το μέγα δέος ο άνθρωπος γεννά·

περνά τον αφρισμένο πόντο

με τις φουρτούνες του νοτιά,335

στη μέση σκάβει το βαθύ

και φουσκωμένο κύμα·

και την υπέρτατη θεά, τη Γη,

την άφθαρτη παιδεύει την ακάματη

οργώνοντας με τα καματερά

χρόνο το χρόνο φιδοσέροντας τ' αλέτρι.340

Και των αστόχαστων πτηνών

τις φυλές κυνηγά με τα βρόχια,

των αγρίων θηρίων τα έθνη,

των βυθών την υδρόβια φύτρα345

με δίχτυα πλεγμένα στριφτά,

ο τετραπέρατος· τ' αγρίμι της βουνοκορφής

δαμάζει με τεχνάσματα· φορεί
στων αλόγων την πλούσια χαίτη ζυγό350
και στον ταύρο, που βαρβάτος βοσκάει στα όρη.
Ένας τον άλλο δίδαξε λαλιά,355
τη σκέψη, σαν το πνεύμα των ανέμων,
την όρεξη να ζει σε πολιτείες·
πώς να γλιτώνει το χαλάζι μες στ' αγιάζι,
την άγρια δαρτή βροχή μέσα στον κάμπο,
ο πολυμήχανος· αμήχανος δε θ' αντικρύσει360
τα μελλούμενα· το χάρο μόνο
να ξεφύγει δεν μπορεί·
μόλο που βρήκε ψάχνοντας και γιατρειές
σ' αγιάτρευτες αρρώστιες.
Τέχνες μαστορικές σοφίστηκε365
που δεν τις βάζει ο νους
κι όμως μια στο καλό, μια στο κακό κυλάει·
όποιος κρατεί τον ανθρώπινο νόμο
και του θεού το δίκιο, που όρκος το δένει φριχτός
πολίτης· αλήτης και φυγάς,370
όποιος κλωσσάει τ' άδικο, μακάρι και μ' αποκοτιά,
ποτέ σε τράπεζα κοινή
ποτέ μου βούληση κοινή
με κείνον που τέτοια τολμάει.375

(μετάφραση Κ. Χ. Μύρης)[8]

[1] Πύλη για την ελληνική γλώσσα, Λεξικό της κοινής νεοελληνικής

[2] Sullivan Arthur, Steven Sheffrin, Economics: Principles in action (2003), Pearson Prentice Hall, New Jersey.

[3] Ζαβλανός «Οργανωτική Συμπεριφορά» 2002 σελ 86

[4] Πύλη για την ελληνική γλώσσα, Λεξικό της κοινής νεοελληνικής

[5] Sullivan Arthur, Steven Sheffrin, Economics: Principles in action (2003), Pearson Prentice Hall, New Jersey.

[6] Ερμηνευτικό Λεξικό Νέας Ελληνικής, Γαβριηλίδου, Λαμπροπούλου, Αγγελάκος, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.

[7] A. Maslow «Η ψυχολογία της ύπαρξης», εκδόσεις Δίοδος, Αθήνα 1995

[8] Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας, Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα

[page_end]

Το πρώτο στάσιμο αναφέρεται στα υλικά, στα κοινωνικά και στα πνευματικά-ηθικά επιτεύγματα του ανθρώπου. Αν πρέπει να δοθεί ένας τίτλος στο στάσιμο αυτός δεν είναι άλλος παρά: «Ύμνος στον άνθρωπο». Πιο συγκεκριμένα κατά το Σοφοκλή ο άνθρωπος υμνεί τον άνθρωπο που κατέκτησε τη ναυσιπλοΐα, τη γεωργία, το κυνήγι, το ψάρεμα, πέτυχε την εξημέρωση του αλόγου. Αφού κυριάρχησε στον υλικό κόσμο ανέπτυξε τη γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας και ταυτόχρονα κατέκτησε τη λογική σκέψη. Η ανάγκη για κοινωνικότητα αναδύθηκε άμεσα και πέτυχε την οργάνωση των κοινωνιών. Η οργάνωση προσέδωσε ασφάλεια στον άνθρωπο, οδήγησε στην τέχνη της οικοδομίας αλλά και την ιατρική επιστήμη. Τέλος μέσα σ' αυτό το κοινωνικό πλαίσιο ορίστηκε και ο αξιακός κώδικας που αφορά στο καλό και στο κακό στη ζωή των ανθρώπων.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι η καταγραφή της ανθρώπινης πορείας, όπως ποιητικά την αποδίδει ο Σοφοκλής δεν ακολουθεί την ιστορική διαδρομή του ανθρώπου. Διότι είναι γνωστό ότι πρώτα ο άνθρωπος υπήρξε κυνηγός και καρποσυλλέκτης και στη συνέχεια έγινε γεωργός, μία μεγάλη άλλωστε τομή στη μακραίωνη πορεία του.[9] Και φυσικά πολύ μετά κατέκτησε τη θάλασσα ή έγινε ψαράς.

Οι αναλογίες ανάμεσα στην πορεία του ανθρώπου κατά τον Σοφοκλή και την

πυραμίδα του Μάσλοου είναι ορατές.

Ο άνθρωπος αφού κυριάρχησε στα στοιχεία της φύσης σε όλα τα επίπεδα ουράνιο, επίγειο, υποθαλάσσιο που του προσδίδουν τις προϋποθέσεις για να επιβιώσει, τροφή, νερό, σταθεροποίησε τη θέση του στη βάση της πυραμίδας. Μπόρεσε να αξιοποιήσει όλα τα υλικά αγαθά που του προσφέρονται έλυσε το πρόβλημα των βιολογικών αναγκών και πέρασε από την πρωτόγονη αγριότητα της ενστικτώδους επιβίωσης στο δεύτερο επίπεδο.

Στο δεύτερο αυτό επίπεδο κατά τον ποιητή ο άνθρωπος αναζήτησε τον κώδικα επικοινωνίας, τη λαλιά και μάλιστα τη δίδαξε ο ένας στον άλλον. Αυτή η αμοιβαία διδασκαλία οργάνωσε τη λογική σκέψη και ο άνθρωπος καταπιάστηκε με την αντιμετώπιση των κινδύνων. Όταν ο άνθρωπος ξεπεράσει τον πρωτογονισμό της βιοτικής επιβίωσης αναζητά την ασφάλεια και μάλιστα μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Γι αυτό και ο ποιητής μιλά για όρεξη να ζει σε πολιτείες. Η συλλογική ζωή σε ομάδες δίνει την άνεση στον άνθρωπο να νιώθει ασφαλής, διότι η ομάδα με τους μηχανισμούς που αναπτύσσει βοηθά και προστατεύει τον άνθρωπο, το άτομο. Άρα λοιπόν ο Σοφοκλής εμφανίζει τον άνθρωπο να έχει ανέβει στο δεύτερο επίπεδο της πυραμίδας του Μάσλοου, αυτό που νιώθει ασφαλής.

Το τρίτο επίπεδο είναι η ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών,, καθώς ο άνθρωπος ήρεμος, εξασφαλισμένος αναζητά την αναγνώριση και τη συντροφικότητα. Γι αυτό και ο χορός όμως δε θα ήθελε να συμφάει με κάποιον που δεν θεωρεί ότι μπορεί να του καλύψει την ανάγκη της συντροφικότητας. Ο ανήθικος άνθρωπος δε μπορεί να του προσφέρει ικανοποίηση. Η επίκληση του χορού στην κοινή τράπεζα, δείγμα υψηλού πολιτισμού, φιλοξενίας, άρα αγάπης δηλώνει την ικανοποίηση του χορού από την κοινωνική συναναστροφή στο ίδιο τραπέζι.

Και καταλήγει ο Σοφοκλής στην τελευταία βαθμίδα της πυραμίδας, αυτήν της αυτοπραγμάτωσης, καθώς ο χορός ορίζει τις αξίες που αποδέχεται και πάνω στις οποίες δομεί την κοινωνική συνύπαρξη. Οι αξίες αυτές είναι ο σεβασμός στους θεϊκούς και ανθρώπινους νόμους στους οποίους μάλιστα ορκίζεται ο άνθρωπος. Ο χορός-ποιητής μιλά για την αμφιταλαντευόμενη πορεία του ανθρώπου, όταν παραπαίει ανάμεσα στο καλό και το κακό. Η αυτοπραγμάτωση έρχεται με την επίτευξη του ιδανικού που για τον ποιητή είναι ο δρόμος του καλού και του δικαίου.

Έτσι ο Σοφοκλής ορίζει τον άνθρωπο ως πολυμήχανο και πολίτη. Πολυμήχανο τον αποκαλεί, διότι καταφέρνει να αντιμετωπίζει τις ελλείψεις, αλλά και να ανταποκρίνεται στις πιεστικές συνθήκες, ή και στις έντονες επιθυμίες άρα σύμφωνα με τις θεωρίες της υποκίνησης και ιδιαίτερα του Μάσλοου, η ανάγκη ωθεί

τον άνθρωπο στη δημιουργικότητα και στην ανοδική πορεία.

Πολίτης είναι ο άνθρωπος κατά το Σοφοκλή, όταν σέβεται τους νόμους, τηρεί το δίκαιο ,τις αρετές εκείνες που είναι το ιδανικό για την ανθρώπινη κοινωνία αλλά και εκείνες μέσα από τις οποίες ο άνθρωπος αγγίζει την αυτοπραγμάτωση, δηλαδή φτάνει στην κορυφή της πυραμίδας του Μάσλοου.

Η παραπάνω παράλληλη ανάγνωση ανοίγει μία νέα οπτική και οδηγεί σε μία διαθεματική προσέγγιση του πρώτου στάσιμου της τραγωδίας «Αντιγόνη» του Σοφοκλή με τις θεωρίες υποκίνησης από τον τομέα της Διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού. Η παραπάνω διπολική ανάγνωση δίνει τη δυνατότητα ο ερμηνευτής να προσεγγίσει την τραγωδία μέσα από άλλο πρίσμα και να καταφέρει να ανοίξει τις ερμηνευτικές πύλες.

[\[9\]](#) Μαρία Ευθυμίου Παγκόσμια Ιστορία 'Ο άνθρωπος απέναντι στη φύση» Μάθησις Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης 2016.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Γαβριηλίδου, Λαμπροπούλου, Αγγελάκος Ερμηνευτικό Λεξικό Νέας Ελληνικής, , Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
1. Ευθυμίου Μ. 2016. Παγκόσμια Ιστορία 'Ο άνθρωπος απέναντι στη φύση» Μάθησις Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
2. Ζαβλανός 2002 «Οργανωτική Συμπεριφορά» σελ 86 Εκδόσεις Σταμούλης
4. Πύλη για την ελληνική γλώσσα, Λεξικό της κοινής νεοελληνικής
5. Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας, Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα
6. A. Maslow 1995 «Η ψυχολογία της ύπαρξης», εκδόσεις Δίοδος, Αθήνα

Ξενόγλωσση

1. Sullivan Arthur, Steven Sheffrin, (2003), Economics: Principles in action Pearson Prentice Hall, New Jersey.